Laiemate h e i n a m a i n a esinevad niisked luhad ja sood voortevahelisis lohkudes.

Endla ja Kivijärves kasvab rikkalik veetaimestik. Peale muude rohkearvuliste liikide paistavad Endla järves iseäranis silma valged vesiroosid oma ilusate suurte õitega (vt. 67. joon.).

Loomad. Suurte metsade tõttu on Laiuse kihelkond metsloomade poolest õige rikas. Suuremaist kiskjaist on nähtud sageli hunte Vaimastvere ja Tapiku (Põltsamaa piiril) metsades, Paduveres, Oonurmes, Laius-Tähkveres ja Kärde ümbruses, kus nad palju lambaid ja varssu on maha murdnud. Hundid olnud kord pea täiesti kadunud, kuid siginud jälle rohkemal määral 1918.—19. a. sõja ajal. Mõra ja Pedja jõel on püütud saarmaid, Kärde Põrgumäel ja Laius-Tähkveres mäkri, Kärdes — ilveseid. Vähemaist loomist oleksid nimetatavad: rebased, kitsed, nirgid, tuhkrud, nugised, oravad, kaht liiki jänesed.

Metslindudest on Kärdes ja L.-Tähkveres sagedasti näha kulle (kanakull, raudkull, öökull, hiirekull), siis metsiseid, tetri, sookanu, kurgi, kiivitajaid, koovitajaid, neppe; veelindudest — metshanesid, metsparte, kajakaid, kaure.

Pedja soos on rohkesti rästikuid.

Pedja jões ja järvedes tuleb ette pea kõiki meie harilikumaid sisevete kalu (haug, ahven, särg, turvas, säinas, viidikas, havid kollase ja valge kõhuga), Musta-, Nava ja Uusjões peale selle veel kiisku ja lutse, Endla järves kokri, mudavingerjaid. Vähid on Pedja jões välja surnud; ainult Endla järves leidub neid.

Maastikud. Iseloomuliste maastikuliste ühikutena võiks nimetada Laiuse kihelkonnas järgmisi alasid:

1) Vooremaastik kihelkonna kaguosas — pinnaehituses vahelduvad künnised ja seljakud madalate orulaadiliste lohkudega, mis ulatuvad kõik ühises loode-kagu sihis. Maastiku viirulisust teevad veel silmapaistvamaks taimkate (kõrgendikel põllud, lohkudes niisked luhad, sood, metsatukad) ja asulate ning teede rühmitus. Kõige tüübilisem on see maastik Laiuse voore ümbruses.

2) Suurte metsadega kaetud madal tasane ala kihelkonna põhjaosas Pedja jõe ümbruses. Valitseva joonena esineb siin taimkate — mets — ja asulate hõredus.

3) Soode ja rabade all olev lai Endla järve nõgu. Sellest maastikust saab kõige parema pildi kõrgelt Kärde mäelt, kust vaade ulatub kaugele üle lagedate või madala metsa ja võsastikuga kaetud soode ja nende vahel sinetavate järvede.

4. Inimene.

Elamud ja asulad. Tihedamini on asundatud kihelkonna kagupoolne voorteala, kus kõik kõrgemad kohad on kaetud põldudega. Külad on koondunud siin enamasti voorte jalale ja on tõstandusküla tüüpi, kus talud asuvad reas ühel pool teed (Painküla, Eristvere,